

mističnem stiku z njo le osvežujoče, bodreče momente, gledal v njej le svetle, mirne barvne odtenke. Golar stopa v naravo kot

z zarjo biserno ogrnjen kmet,
z njim šume čebele zlate
na veseli jutranji polet...

In tam zunaj:

Cvete sinji klas, blešči se njiva,
v zlati sapi klasje se preliva —
in plavica gleda iz rži
kakor lepe deklice oči...

Drugo gibaló Golarjeve poezije je ljubezen. Ta je poskočna, brezstrastna, neprevejana, krotka, brez tragičnih zapletov in završkov. In vsa je prepletena s preprosto lepim ljubezenskim sozvočjem narave, izražena s prispodobami, njej izposojenimi. Pesniku zbirke «Njiva zori» so spomladi dekleta «omamljena kot čebele v majski zori», njih žametna lica «kot češnjev cvet sijejo v pomladni rosici». In njegovi devici Peregrini je oko «ognjeno, blesteče ko kraška starina, in grozd so ji nedra in lilij planina. Ko kresna roža ji ustne dehtijo»... In tako še večkrat.

Metafore se Golarju rade ponavljajo ali pa ogrinjajo v podobne izraze. Verzi pa mu teko sveže in živahno. Podjetno vriska v njih in se smeje, toplo kramlja in šegavo modruje, zato pesmi, ki po vsebini ne soglašajo z lahno tehniko njegovega izražanja (V ječi je mrak —, Vihar svobode i. dr.), kakor da niso Golarjeve.

Zbirka je najbolj resnična tam, kjer se pesniku razmahnejo stih i k vedrim življenskim razgledom. Tako v Martinovi noči: Pijte vsi, ki ste kopali, gnojili in krvave žulje nosili, pijte, oča in mati in sin, nocoj je tvoja noč, sveti Martin. — Ali pa v skrivnostnem Kresnem jutru: Ljubimo se, veselimo, preden nam ovne lice.

Pavel Karlin.

Jakšić G.: *Evropa i vaskrs Srbije*, s predgovorom E. Omana, profesora pariskog Univerziteta. Nagradila Francuska Akademija. S jednom kartom u boji. Beograd, 1927. (V cirilici.)

G. Jakšić je izdal v srbščini svojo knjigo, ki je izšla napisana v francoskem jeziku v dveh izdajah (1907 in 1917) z naslovom: *L'Europe et la résurrection de la Serbie (1804—1834)*. Avec une préface de M. Emile Haummant, Professeur à la Sorbonne. Couronné par l'Académie Française. Bila je velika odgovornost, lotiti se tega posla, in to iz dveh razlogov: Prvič so viri in literatura za zgodovino moderne Srbije do leta 1834., do koder sega knjiga, tako mnogobrojni, da jih je v neveliki knjigi zelo težko obvladati. Drugič sta zgodovino Srbije te dobe obdelala za inozemstvo, kateremu je bila namenjena tudi Jakšićeva knjiga, L. Ranke in Saint-René Taillandier globoko in na način, ki ga ni bilo lahko doseči, zlasti Rankeja, čigar knjiga «*Serbische Revolution*» (v tretji izdaji «*Serbien und Türkei im XIX. Jahrhundert*») je eno najboljših modernih zgodovinskih del. Seveda je Jakšić mogel nuditi to, česar onadva nista mogla in na čemer je bilo inozemstvu največ ležeče, srbske vire, ki sta jih Ranke in Saint-René Taillandier uporabila le v zelo omejeni meri. A on se ni omejil samo na to. Potegnil je svojemu delu širši okvir in se namenil prikazati odnošaje med Evropo in Srbijo v dobi nje postajanja, ker je pravilno občutil močni vpliv evropskih razmer na formiranje srbske državne samostojnosti. Ta misel ni bila nova. Že Dositej Obradović je opozarjal

Karadjordja na ugodnost evropske konstelacije za uspešen razvoj Prvega srbskega ustanka, in ga je bodril, naj vztraja v započetih naporih, ker se slične svetske situacije ne vračajo rade: mislil je na tedanjo zaposlenost vsega sveta z Napoleonovimi vojnami in na skrbi posameznih držav, ki so jim jim prizadevale te vojne. Vrhutega je Ranke v moderni zgodovini Srbije proučeval del obče zgodovine. Zanj pomenjajo srbske borbe proti Turkom močne zalet zapadnega duha, hotečega streti antikulturno, turško-barbarsko državo. A vendar je Jakšić pokazal mnogo poguma, ko se je namenil, da bi prikazal odnošaje med Evropo in Srbijo v obnavljanju. Njegova odgovornost je bila večja nego njegovih prednikov, ker je razpolagal z večjim gradivom, toda ne s tolikim, da bi mogel razsvetliti sleherni kotiček v odnošajih evropskih sil napram Srbiji, ki se je ustvarjala na teritoriju, na katerega so velesile že položile svojo roko, medtem ko so snovale načrte o rešitvi Vzhodnega vprašanja. Srbija je bila zanje nevabljen in nemil gost. Odkrito tega niso mogle priznati, ker so njih agresivni politični načrti stali v največjem nasprotstvu z idejami blagega krščanstva in svobodoljubne romantike, katerih so imeli tedanji vodilni krogi polna usta. S krščanskega in človečanskega vidika so uživali srbski vstaši simpatije, dočim so z legitimističnega vidika, ki sta ga branili Avstrija in Rusija, tudi oni predstavljali nevarne revolucionarje. To je otežkočalo srbsko politično orientacijo in prinašalo v odnošaje obstoječih držav napram Srbiji nestalnost, ki se je tupatam stopnjevala do paradoksnosti. Francija je s Turčijo delovala na to, da bi zatrla vse kali srbske svobode, najsi je sama hotela s svobodo osrečiti svet. Rusija je v Srbiji omejevala vladarsko oblast, katere neomejenost je v lastni zemlji in po vsem svetu branila s krvjo, medtem ko se je svobodoumna Anglija zavzemala za vladarski despotizem v Srbiji. Velesile so v svojih odnošajih napram Srbiji obnavljale svoja stara nasprotstva in tirale zemljo mlade svobode kot objekt svojih političnih transakcij v svetsko politiko. Ni kraja v Evropi, ki bi bil kot Srbija primeren, da s svojim razvojem izzove tako daljen odmev v svetovni politiki zaradi križanja interesov, ki so se nakopičili na teritoriju, na katerem je nastajala Srbija. Zato ni nikaka neskomnost, ako se vstajenje Srbije prikazuje kot evropski problem. Ono je to bilo.

Jakšić se je trudil, da bi obdržal pravično razmerje v očrtavanju dogodkov v Srbiji, borbe za osvobojenje od Turkov ter v opisovanju njih odmevov v evropski politiki. Očrtati je hotel istočasno vojno, notranjo in diplomatsko zgodovino Srbije. To mu seveda ni docela uspelo, a po večini se mu je posrečilo, da je s točnimi kavzalnimi zvezami spojil razvoj Srbije z evropsko politično konstelacijo in da je utrdil vrednost srbske borbe za kulturni napredek barbarizirane jugovzhodne Evrope. Linije njegovega prikaza so začrtane dovolj jasno. Bila je nevarnost, da ne bi avtor glavnega razvojnega toka prenatrpal s tolikimi podrobnostmi, da bi ga ne bilo mogoče razbrati; tradicionalna jasnost francoske zgodovinske šole ga je obvarovala pred to nevarnostjo; vzlic temu je avtor nanizal toliko posameznosti, da si je na njih temelju mogoče ustvariti varne sinteze: pisatelj navadno prepušča čitateljem, da si jih ustvarijo sami; on jih ne vsiljuje.

Iz Jakšičeve knjige je nedvomno razvidna dovolj jasna slika pravičnih odnosov med srbskimi napori za osvobojenje ter evropsko pomočjo in zaviranjem. Pisatelj ni podlegel napaki, da bi srbsko borbo s Turki in njen definitivni uspeh predstavil kot zgolj srbsko prizadevanje. On priznava tujo

pomoč, toda seveda kot neznatnejši faktor v veličastnem spopadu male, oduševljene srbske sile s še vedno ogromno močjo turškega imperija. Inicijativa izhaja iz Srbije in glavno breme borbe leži na nji. Evropa nudi pomoč, a često odreče: zdrav historični smisel je obvaroval Jakšića nepravičnih zlobnih tez o srbskem osvobojenju kot je ta, ki jo je izumil Dj. Šurmin, po kateri bi Srbi ne bili osvoboditelji, temveč osvobojenci.

Kar bi se moglo najbolj zameriti Jakšićevi knjigi, je to, da ni popolna. Toda pretili sta mu dve nevarnosti — da bi podal knjigo, prenatrpano in polno podrobnosti, ali pa, jasno sliko, kjer bi morala biti marsikatera posameznost suprimirana, da bi se jačje pokazale glavne razvojne linije. On se je odločil za drugi način in to je bilo prav. Še bolj pa bi nas obveselil, ako bi v istih razmerah in po isti metodi očrtal razvoj moderne Srbije do naših dni. Take seriozne knjige nam je izredno treba. Jakšić si je s tem svojim delom stekel pravico, da napiše priročno knjigo, pregledno in pravično, o razvoju Srbije do današnjih dni v zvezi z veliko svetovno politiko, kolikor je vplivala na napredek Srbije. Na priloženi pregledni karti so že itak vnesene meje Srbije tudi po letu 1834. v impozantnem okviru Jugoslavije. Ta karta prednjači nadaljevanju knjige, ki jo od Jakšića pričakujemo. Nikola Radojčić.

Svetislav Predić, *Četiri komada*. Beograd. 1927. Izdavačka knjižarnica Geze Kona.

Štiri kratke aktovke povprečnega značaja, spisane z nekoliko rutine, po snovi preproste in vsakdanje, po karakterizaciji oseb in situacij dokaj medle. Prva «Kad već zidamo» se odigrava med ženo in možem, ki nameravata zidati lastno hišo in dajeta nad prvim načrtom duška svojim željam in sanjarijam; pride arhitekt in z računi vse poruši. Druga «Najveći dušmanin» utegne imeti kljub že tolikokrat premlačenemu motivu nekoliko trenutnega efekta: služkinja ima ljubimca — stražnika, domača hčerka nehote izblebeče staršem, kako služkinja na njihov račun skrbi za ljubimca, a ker bi nova kuharica bila lahko še slabša, se pobotajo in redar posihmal pazi, da je hiša varna pred tatovi. — «Verden je pao» je jako plehka reč. Dogaja se med srbskimi emigranti v Parizu za časa svetovne vojne. Dialogi so deloma francoski. — Četrta aktovka «Stekao čovek telefon» spada v vrsto naših tretjevrstnih diletantskih iger à la «Eno uro doktor» in podobne.

Predićeve «Četiri komada» niso prinesli srbski dramatik prav nič novega. Pomnožili so samo število domačih iger za diletantske odre. Dialog pa je živahen in utegnejo komadi trenutno zabavati. Kaj več pisec menda sploh ni hotel. V jeziku se mu pozna sloveča beograjska «širokogrudnost»: besede «špajz», «veš», «moleraj» (Malerei) uporablja brez sramu, samo da mu ni treba iti k Hrvatom (in manj «širokosrčnim» Srbom) po besede: smočnica, rublje, slikarija. B. B.

K R O N I K A

Opera. — Zopet smo spoznali nekoliko gostov, tokrat par prvovrstnih. Od domačih je debutirala v Hoffmanovih pripovedkah Popovičeva, ki je prav simpatična pojava na odru, škoda, da je radi razumljive treme prvega nastopa nekoliko distonirala. Sicer pa se kaj takega lahko prigodi tudi rutiniranim Olimpijam. Ponovno je gostovala Vera Majdičeva s prav zadovoljivim uspehom. Videti je, da se ta dama vsaki vlogi priuči v kratkem času, kar je pri